

Afstamming in de praktijk

1 ■ 2025

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltjes
Mr. dr. Sander Kole
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. dr. Lies Punselie en mr. Ivo Pieters
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Merel Waagmeester Fotografie, Merel Waagmeester

© 2025 JurisDidact, Gorssel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 194,50 (excl. btw), tenzij anders vermeld. Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 5

Pretoets – 7

Blok A

Ontstaan van ouderschap

A1 Vormen van ouderschap – 11

A2 Moederschap en vaderschap – 12

A3 Gerechtelijke procedures – 18

Blok B

Tenietgaan van ouderschap

B1 Inleiding – 27

B2 Gegroundverklaring ontkenning ouderschap – 28

B3 Vernietiging erkenning – 31

B4 Herroeping adoptie – 34

B5 Tenietgaan gerechtelijke vaststelling ouderschap – 35

Blok C

De rollen van de advocaat en de bijzondere curator

C1 De rol van de advocaat – 37

C2 De rol van de bijzondere curator – 46

Afkortingenlijst – **54**

Antwoorden pretoets en casuïstiek – **55**

Noten – **60**

Toetsvragen – **61**

Als er één onderdeel van het familierecht het wezen van een mens raakt, is het wel het afstammingsrecht. Kinderen worden geboren in allerlei omstandigheden. Zo kan een kind geboren worden binnen een huwelijk, binnen een niet-huwelijkse samenleving, uit een eenmalig seksueel contact of uit een draagmoeder. Soms is de biologische vader bekend en wil deze niets meer met het kind te maken hebben, soms wil een biologische vader juist wel zijn verantwoordelijkheid nemen, maar wordt hem de pas afgesneden door een moeder die geen ruimte aan hem biedt. Binnen dit speelveld van emoties is de rol van het recht om orde te scheppen. Aan de familie-rechtadvocaat de taak om (wens)ouders te begeleiden in hun zoektocht naar mogelijkheden en onmogelijkheden. Het afstammingsrecht volgt daarbij de maatschappelijke ontwikkelingen op de voet en is dus debet aan frequente wetwijzigingen. Zo kan een vrouw tegenwoordig ook het kind van haar vrouwelijke partner erkennen en is in beginsel aan de erkenning direct het gezamenlijk gezag van de geboortemoeder en de erkenner gekoppeld.

Voor een familie-rechtadvocaat is een gedegen kennis van het afstammingsrecht belangrijk in de advisering, omdat veel staat of valt met juridisch ouderschap, ook voor wat betreft onderwerpen buiten het afstammingsrecht zoals bijvoorbeeld gezag en erfrechtelijke kwesties. De wetgever heeft binnen het afstammingsrecht extra aandacht gegeven aan de positie van het kind door de bijzondere curator te introduceren, die in afstammingsrechtelijke procedures door een rechter ambtshalve wordt benoemd en bekijkt of het verzoek van één van de ouders ook in het belang van het kind is. Verder kan een bijzondere curator zelfstandig procederen namens minderjarige kinderen, een grote verantwoordelijkheid derhalve. Bijzondere curatoren die op grond van art. 1:212 BW worden benoemd zijn bijna altijd advocaten in tegenstelling tot bijzondere curatoren die op grond van art. 1:250 BW worden benoemd. Kortom, met kennis van het afstammingsrecht begint de kennis van de opbouw van het juridisch leven van eenieder en met deze kennis begint ook de opbouw van een familierechtelijke praktijk. Deze cursus biedt een algemene introductie in het afstammingsrecht, de rol van de advocaat en de rol van de bijzondere curator.

De cursus bestaat uit drie blokken:

Blok A
Blok B
Blok C

Ontstaan van ouderschap
Tenietgaan van ouderschap
De rollen van de advocaat en de bijzondere curator

Blok A geeft een overzicht van de regels betreffende het ontstaan van juridisch ouderschap. Ingegaan wordt op de terminologie, het wettelijk kader en op de criteria aan de hand waarvan de rechter een beslissing neemt over het juridisch ouderschap dat niet van rechtswege ontstaat.

Blok B beschrijft de regels betreffende het teniet doen gaan van het juridisch ouderschap. Ook hier wordt eerst het wettelijk kader geschetst en wordt ingegaan op de gronden waarop een beslissing tot doorhalen van juridisch ouderschap op de geboorteakte van een kind kan worden genomen.

Blok C gaat nader in op de rollen van de advocaat en de bijzondere curator.

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- kunt u beargumenteerd uitleggen hoe juridisch ouderschap tot stand komt en weer teniet kan gaan;
- kunt u cliënten adviseren over de wijze waarop zij hun gezin juridisch vorm kunnen geven;
- bent u bekend met de criteria aan de hand waarvan de rechter oordeelt over het ontstaan of tenietgaan van een afstammingsrelatie tussen ouder en kind;
- bent u bekend met uw rol als advocaat of bijzondere curator en wat van u wordt verwacht in procedures betreffende de afstamming van een kind.

■ Opmerking

Deze nascholing is in drie gedeelten, Blok A, Blok B en Blok C, door te werken. U zult voor ieder blok ongeveer een uur nodig hebben.

■ Criteria toets

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist heeft beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.

■ Over de docenten

Mr. Ivo Pieters is advocaat/mediator te Leiden. Tevens is hij raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en (kinder)rechter-plaatsvervanger in de Rechtbank Rotterdam. Hij wordt vaak als bijzondere curator ex art. 1:212 BW benoemd en is bestuurslid van de Stichting Bijzondere Curator Nederland. Hij is als docent verbonden aan de Stichting Studiecentrum Rechtspleging (SSR), het opleidingsinstituut van de rechterlijke macht en aan Post Academisch Onderwijs van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Hij schrijft voor diverse tijdschriften, zoals het *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* (FJR) en *Rechtspraak Familierecht* (RFR).

Mr. dr. Lies Punselie is freelance docent/onderzoeker personen- en familierecht, raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Haag, redacteur van *EB* en als medewerker verbonden aan Wolters Kluwer ten behoeve van diverse uitgaven.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De resultaten van de pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Wie kan *geen* verzoek doen tot gerechtelijke vaststelling ouderschap?
  - A de moeder.
  - B de verwekker.
  - C het kind.
  - D een bijzondere curator.

- 2 Ella en Marleen hebben een relatie en krijgen na verloop van tijd een kinderwens. Zij besluiten Joerie te vragen als spermadonor te fungeren. Ella wordt zwanger. Vervolgens treden beide vrouwen met elkaar in het huwelijk en enige tijd later wordt Rain geboren. Wie is/zijn de juridische ouder(s) van Rain?
  - A Ella en Marleen.
  - B Ella en Joerie.
  - C Ella.
  - D Marleen.

- 3 Berend en Joke zijn de juridische ouders van Sem. Sem is echter verwekt door een vriend van het stel, Onno. De reden hiervoor was dat Berend onvruchtbaar was en daarom besloten Joke en Berend samen om Onno te vragen als spermadonor te fungeren. Wie kunnen een verzoek doen tot gegroundverklaring van de ontkenning van het vaderschap van Berend?
  - A Berend.
  - B Joke.
  - C Sem.
  - D Berend en Joke en Sem.

- 4 David is getrouwd met Eline. David verwekt bij zijn vriendin een kind, Lotte. Kan David juridisch ouder worden van Lotte?
  - A Nee, niet zolang hij getrouwd is met Eline.
  - B Ja, maar alleen door gerechtelijke vaststelling van het ouderschap.
  - C Ja, maar alleen als hij aannemelijk kan maken dat hij met Eline een op het huwelijk gelijkende betrekking heeft.
  - D Ja, hij kan Lotte erkennen.

- 5 Jim is geboren tijdens het huwelijk van Fatima en Frank. Frank is echter niet de biologische vader van Jim. De biologische vader is Jan. De inmiddels volwassen Jim (30 jaar) wil graag dat Jan alsnog als vader op zijn geboorteakte komt te staan. Biedt de wet daartoe een mogelijkheid?
- A Nee, Jim is inmiddels volwassen en zijn afstammingsrelatie kan niet meer worden veranderd.
  - B Ja, Jan kan de meerderjarige Jim erkennen en die erkenning wordt aan de geboorteakte toegevoegd.
  - C Nee, formeel is de termijn hiervoor verstreken, maar rechters achten dergelijke verzoeken nog wel eens ontvankelijk. Na toewijzing kan Jan Jim erkennen.
  - D Ja, volgens de wet kan Jim het vaderschap van Frank ontkennen en vervolgens kan Jan Jim erkennen, zij het dat de toestemming van Fatima dan nodig is.
- 6 Lars, een mondige minderjarige van twaalf jaar komt met zijn moeder naar u toe. Hij is met toestemming van zijn moeder erkend door een man die in geen velden of wegen meer is te bekennen. Lars houdt u art. 1:205 lid 1 BW voor:
1. Een verzoek tot vernietiging van de erkenning kan, op de grond dat de erkenner niet de biologische vader van het kind is, bij de rechtbank worden ingediend:
- a. door het kind zelf, tenzij de erkenning tijdens zijn meerderjarigheid heeft plaatsgevonden.
- Lars vraagt u een verzoek namens hem in te dienen. Wat antwoordt u hem (en zijn moeder)?
- A U voldoet graag aan dit verzoek, art. 1:205 BW is duidelijk: een dergelijk verzoek kan namens Lars worden ingediend.
  - B Zijn moeder moet dit doen, Lars is procesonbekwaam.
  - C Er moet eerst een bijzondere curator worden benoemd, die dan namens Lars een dergelijk verzoek kan doen.
  - D U kunt niets doen, het is immers heel moeilijk om de erkenning, die met medeweten en medewerking van de moeder tot stand is gekomen, te laten vernietigen.
- 7 Patrick, die gehuwd is met Linda, wendt zich tot u en overhandigt u een verzoekschrift gerechtelijke vaststelling ouderschap dat door ene Monique is ingediend. Daarin vraagt Monique een DNA-onderzoek te laten bepalen waaruit zou moeten blijken dat Patrick de vader is van Ilyas, het kind van Monique. Patrick wil geen DNA-onderzoek en acht dit een ongerechtvaardigde inbreuk op zijn lichamelijke integriteit. Hoe pakt u dit aan?

- A** U geeft aan dat Patrick in rechte de waarheid moet vertellen of hij de vader is. Van een advocaat wordt namelijk verwacht op grond van art. 21 Rv de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren.
  - B** U houdt Patrick voor dat hij in rechte kan weigeren zijn medewerking te verlenen, maar de rechter kan aan deze weigering de conclusie verbinden die hem geraden voorkomt en de kans is dan groot dat de rechter het ouderschap gerechtelijk vaststelt zonder DNA-onderzoek.
  - C** U doet een beroep op art. 8 lid 1 EVRM: bescherming van Patrick en Linda's familie- en gezinsleven en u betoogt dat Patrick de DNA-test niet hoeft te ondergaan.
  - D** U doet een beroep op behoud van de lichamelijke integriteit en de persoonlijke levenssfeer van Patrick en u betoogt dat Patrick de DNA-test niet hoeft te ondergaan.
- 8** U wordt door de rechtbank tot bijzondere curator over Jesse benoemd. Mark heeft een verzoek tot vervangende toestemming tot erkenning van Jesse, zes maanden oud, ingediend. Elsbeth, de moeder van Jesse, is het daar niet mee eens. U leest de processtukken en concludeert dat toewijzing van het verzoek van Mark inderdaad niet in het belang van Jesse is en adviseert de rechtbank aldus. Is dit juist?
- A** Ja, u bepaalt als bijzondere curator uw eigen werkwijze.
  - B** Nee, een bijzondere curator moet juist geen processtukken lezen teneinde zo onbevooroordeeld zijn advies te kunnen geven.
  - C** Ja, de processtukken bepalen het processuele debat en zijn derhalve het uitgangspunt voor advisering.
  - D** Nee, een bijzondere curator moet naast de processtukken bestuderen ook in elk geval Mark en Elsbeth eerst persoonlijk spreken alvorens te adviseren.
- 9** Hilde is moeder van Floris, en gaat samenwonen met Wijnand, die niet de biologische vader van Floris is. Dick, de biologische vader, is niet meer in beeld. Hilde vraagt Wijnand om mee te gaan naar de ambtenaar van de burgerlijke stand om alles voor Floris goed te regelen. Wijnand, levend op een roze wolk, wil dat wel en erkent Floris. Wijnand valt na een tijdje van zijn roze wolk en vertrekt bij Hilde. Hij wil ook met Floris niets meer te maken hebben. Hij is onaangenaam verrast als blijkt dat hij als juridische vader staat geregistreerd en voelt zich bedrogen. Hij wendt zich tot u. Wat voor mogelijkheden geeft u hem?
- A** Er zijn geen mogelijkheden, de erkenning ligt vast en er zijn in het geval van Wijnand geen vernietigingsmogelijkheden.
  - B** U geeft aan dat u een verzoek tot vernietiging van de erkenning kan indienen en dat er dan de hoop is dat de bijzondere curator het verzoek overneemt.
  - C** U start de procedure; duidelijk is dat Wijnand is bedrogen.
  - D** U adviseert Wijnand zich tot het Openbaar Ministerie te wenden.

- 10 U bent benoemd tot bijzondere curator van de tweejarige Wende. Haar moeder Isabel heeft in deze procedure te laat een verzoek tot ontkenning van het vaderschap ingediend. De biologische vader Bink, waarvan het biologisch vaderschap is vastgesteld bij DNA-onderzoek, weet niet zeker of hij wil erkennen en de juridische vader Tom wil van het vaderschap af. Wat adviseert u de rechtbank als het meest in belang van Wende?
- A U adviseert te wachten totdat Wende ouder is en de gevolgen hiervan kan overzien.
  - B U adviseert de rechtbank het verzoek toe te wijzen, de overschreden termijn is in niemands belang.
  - C U verzoekt zelfstandig het verzoek tot ontkenning toe te wijzen, voor Wende geldt geen termijn en u kunt bepalen wat in het belang van Wende is.
  - D U verzoekt zelfstandig het verzoek tot ontkenning toe te wijzen. Voor Wende geldt geen termijn en u kunt bepalen wat in het belang van Wende is. Tevens verzoekt u namens Wende zelfstandig de gerechtelijke vaststelling van het vaderschap, omdat immers duidelijk is dat Bink de vader is en het in het belang van Wende is dat zij in familierechtelijke betrekking komt tot haar biologische vader.

Vormen van ouderschap

De ouders van een kind zijn de moeder en de vader, twee moeders of twee vaders. Een kind heeft altijd een moeder, zelfs als deze vrouw voor de geboorte op haar geboorteakte haar geslacht heeft laten wijzigen van vrouw naar man (art. 1:28c lid 3 BW).¹ Vervolgens kan het kind op het moment van de geboorte een tweede ouder hebben of deze op een later tijdstip verkrijgen door erkenning, gerechtelijke vaststelling ouderschap of adoptie. Als hoofdregel geldt dat in de wet wordt uitgegaan van juridisch ouderschap. In de wet wordt een juridische ouder aangeduid als ouder, moeder of vader. Het is/zijn de persoon/personen die als ouder op de geboorteakte van het kind staan vermeld. Daarnaast worden in de wet wel andere vormen van ouderschap genoemd, maar deze personen hebben nadrukkelijk (nog) niet de status van ouders in de zin van de wet. Dit betreft:

- de verwekker (bijvoorbeeld in art. 1:207 BW): de persoon die samen met de moeder het kind op natuurlijke wijze heeft doen ontstaan;
- de biologische ouder (bijvoorbeeld in art. 1:200 BW);
- de geboortemoeder is behalve juridische moeder ook de biologische moeder omdat het kind uit haar is geboren;
- een man is de biologische vader als het kind is ontstaan uit zijn sperma; dat kan dus de verwekker zijn, maar ook een sperma-donor;
- de vrouw uit wie het kind niet is geboren, is de biologische moeder als het kind is ontstaan uit een door haar gedoneerde eikel;
- de instemmende levensgezel (zoals bijvoorbeeld genoemd in art. 1:207 lid 1 en art. 1:200 lid 3 BW): de persoon die als levensgezel van de moeder heeft ingestemd met een daad die de verwekking tot gevolg kan hebben gehad; doorgaans wordt hiermee bedoeld op instemming met kunstmatige bevruchting, maar van bedoelde instemming kan ook sprake zijn als deze persoon ermee heeft ingestemd dat de ander zich prostitueert of werkzaam is in een seksclub (Rechtbank Gelderland 20 april 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3647);
- stiefouder (in art. 1:395 en 395a BW): de man of vrouw die gehuwd is of in een geregistreerd partnerschap verbonden met de juridische ouder van een kind;
- pleegouder, aangeduid als anderen die het kind als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden (bijvoorbeeld in art. 1:253s BW);

er zijn verschillende soorten pleegouders; zij kunnen een pleegcontract hebben gesloten met een zorgaanbieder als bedoeld in art. 5.2 van de Jeugdwet; zij kunnen belast zijn met de voogdij over het kind, of zij kunnen op informele wijze degenen zijn die het kind verzorgen en opvoeden.

Voor wat betreft het moederschap wordt in het navolgende steeds gesproken van de geboortemoeder (de vrouw uit wie het kind is geboren) en de duomoeder (de vrouw die juridisch moeder van het kind is en dus als zodanig op de geboorteakte van het kind staat vermeld, maar die het kind niet heeft gebaard). De wet kent een subtiel onderscheid tussen een man en een vrouw die op het moment van de geboorte zijn getrouwd of in een geregistreerd partnerschap zijn verbonden met de geboortemoeder. Een manlijke partner van de geboortemoeder wordt in die omstandigheid van rechtswege de vader van het kind. De vrouwelijke partner van de geboortemoeder wordt in dezelfde omstandigheid alleen de juridische moeder als bij de geboorteaangifte een zogenoemde *onbekendheidsverklaring* betreffende de spermadonor wordt overgelegd of als zij het kind voor de geboorte (prenataal) heeft erkend. De onbekendheidsverklaring wordt afgegeven door de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting als gebruik is gemaakt van een bij de Stichting geregistreerde donor van wie de identiteit voor de geboortemoeder onbekend is; zie art. 1:198 lid 1 onder b BW.

A2

Moederschap en vaderschap

CASUS 1

Marie

Ellen heeft een dochttertje van vijf jaar oud, Marie, dat is geboren tijdens haar relatie met Jan. Ellen en Jan hebben om de zwangerschap tot stand te brengen destijds gebruikgemaakt van een spermadonor. De relatie tussen Ellen en Jan is kort na de geboorte van Marie geëindigd. Ellen is daarna een relatie begonnen met Veronica. Ellen en Veronica voeden Marie samen op.

a Is Ellen in juridische zin de moeder van Marie?

---

b Is Jan in juridische zin de vader van Marie?
